

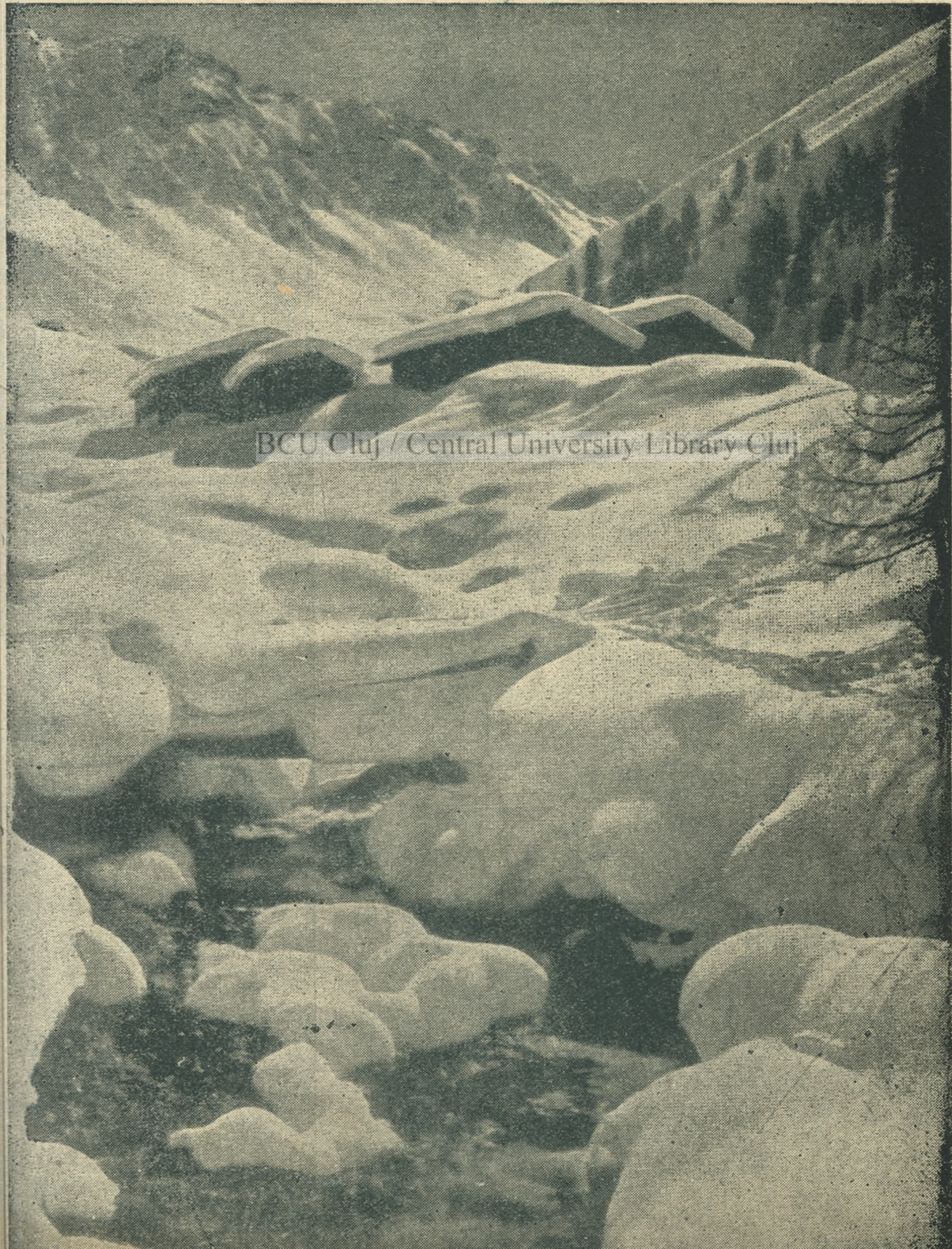
487653

Kelozséd, 1946 február 10.

10. szám

ERDÉLY

VÁSÁRNAPI KÉPES MELLÉKLETE

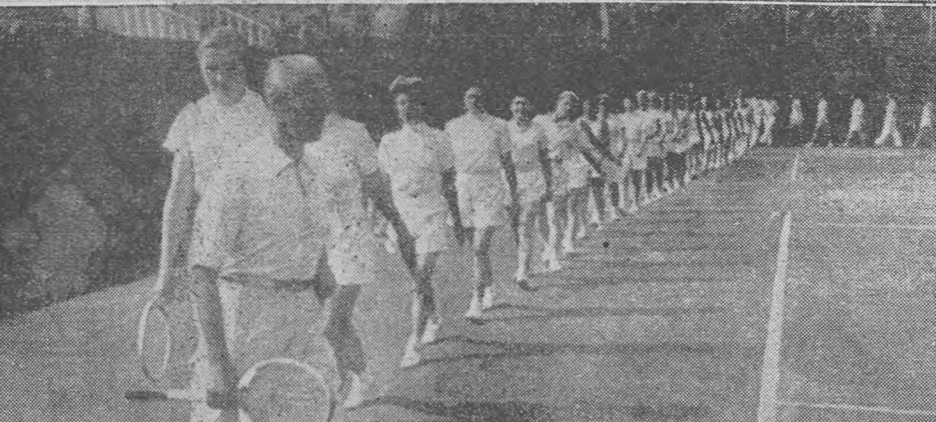
Ohol milliók sportolnak

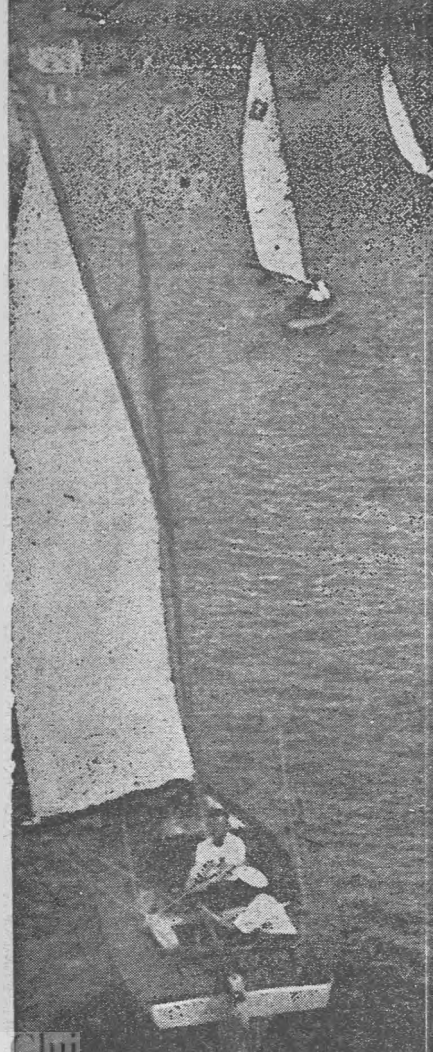
A Dinamo sportegyesület felvonulása

Tömeggyakorlatok az eriváni stadionban

A „fehér sport” is a tömegeké már a Szovjetunióban. A Dinamo téniszversenyének megnyitására felvonulnak a versenyzők.

Yachtparádé a szevasztopoli óceánparton

Boxlecke a rigai tengerparton

A világ legnagyobb versenyuszodója Moszkvában

A jövő repülői: egy modell

ADY ENDRE

ÍRTA: JÁNOSHÁZY GYÖRGY

Huszonhét év telt el azóta, hogy 1919 január hó 27-én meghalt a Petőfi utáni korszak legnagyobb magyar és dunamedencei költője és prófétája: Ady Endre. Mikor heves politikai és irodalmi harcoktól kimerülten, féktelen szenvedélyeinek korlátokat nem ismerő kiélésétől beteg és megroskadt testtel, fájdalmas önkínzásoktól sajtó, de törhetetlen és nem lankadó lánggal lobogó lélekkel elhunyt, még alig volt több mint negyven éves. Életműve azonban, melynek megalkotása idő előtt, életének delén felémésztette testének életerejét, el nem fakuló glóriával övezi nevét és emlékét.

Ady művének kettős jelentősége van. A kettő elválaszthatatlanul szoros összefüggésben van: kiemeli és kiegészíti egymást. Egyfelől szakított elődeinek és kortársainak üres és banálissá kopott, szenvedően mesterkelt, hispolgári stílusával és áttörve e szintelen, izetlen és tartalmatlan líra kétségbeesztően szürke lantosok kezén megmerevedett hagyományait, új és forradalmi stílust teremtett irodalmunkban, a kife-

jezési eszközök soha nem sejtett mértékű kiaknázásával és variálásával. Ezt az új formát pedig olyan megdöbbentően új tartalommal töltötte meg, amely az irodalmi világban és a nagyközönség köreiben részben rajongó csodálatot, részben felháborodott megütközést és acsarkodó gyűlöletet keltett maga iránt és olyan parázs vitákat kavart fel, melyeknek hangjai még ma, húszonhét évvel halála után sem szüntek meg.

Ennek a felhördülésnek az oka egyrészt az a páratlan merészség volt, mellyel a szalonkritikusok régtelen sorának unalombafulóan udvarias és emelyítően édeskés, az emberi test és lélek igazi problémáit mindig óvatosan kikerülő szószátyárkodása után a testileg-telkileg lemeztelenített, pöre embert költészetének középpontjába állított és amely bántotta a polgárság álszemérmét, másrészt pedig az a kínélet-

lenül nyers őszinteség, mellyel a felemás, feudális-polgári társadalmi rend gondosan takargatott szociális igazságtalanságait feltárta és megmutatta, hogy a rendszer bérlantosai által fennhangon dicsőített „ékes róna“ tulajdonképpen „lelkek temetője“, melyben a parasztság baromi sorsban szenved.

Ady Endre azonban ennél többet is látott. Felismerte, hogy a magyarországi helyzet nem elszigetelt jelenség, hanem — legfeljebb egyes részleteiben különböző — általános dunamedencei jellegzetesség.

Ezen a felismerésen keresztül eljutott a dunamedencei népek sorsközösségének tudatához és szükségszerű összefogásának eszmejéhez, rámutatva arra, hogy a magyar proletariátus sorsa nem magyar, hanem európai jelentőségű és kiválóan osztályprobléma.

Ennek a gondolatnak a jegyében vívta fáradhatatlanul nagy irodalmi és emberi harcot, a reakciós politikai urai, a proletariátus elnyomásának haszonélvezői ellen, akik saját jól felfogott érdekükben kézzel-lábbal küzdöttek

a vesztüket jelentő nemzetközi összefogás és osztályharc ellen és szitották a sovinizmus lángját.

A költő egynek érezte magát ezzel az elnyomott, nyomoruságosan tengődő proletárnéppel és egyes verseiben csodálatos előrelátással vetítette előre a proletárforradalom árnyékát, de undorral fordult szembe a nép igazi érdekeivel ellentétes célokért a világra vér és szenvedés pusztító lavináját zúdító és a fokozott elnyomást szolgáló háborúval.

Adyt lassankint felőrölte ez az állandó küzdelem, amelyet becsülettel és megalkuvás nélkül vívott meg. Költői és történelmi hivatását azonban már akkor teljesítette, amikor Petőfi forradalmának eszméit továbbfejlesztve, megvilágította az utat, amelyen a kibontakozó új szocialista társadalomnak haladnia kell a végcél: a béke, megértés és társadalmi igazság alapjára felépített új világ felé.

BUKARESTI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY CLUJ

A dunavölgyi munkásmozgalom nagy tanítómesterei:

MAX ADLER

Irtá: Salamon László

Az első világháborút megelőző időkben a Dunavölgy leghaladottabb munkásmozgalma kétségkívül az ausztriai volt. Bécs, a maga fejlett iparával, a monarchia országal felett gyakorolt közigazgatási centralizmussal, nemzetiségi ellentétéivel, szükségyszerűleg siettetve az ausztriai proletáriátus osztályöntudatának forradalmi magatartásának kialakulását.

Az osztrák munkásmozgalom — szerencsére — híjjával volt a porosz lelkiaklat merevségének, szellemi és erkölcsi alárendelésére hajlamos elgépiesedésének, annak a bölcselekedő, valóságtól elrugaszkodó köldöknézésnek, mely az elmélet és gyakorlat egymástól való elszakadásához vezetett s a revizionizmus-reformizmus keserű emlékü korszakában, a faszizmus öntudatlan dajkálójává lett.

Az osztrák munkásmozgalom elméleti és gyakorlati vezetői idejekorán felismerték a bernsteinizmus politikai és szellemi veszélyeit, a polgári demokrácia maradéktalan alkalmazásának katasztrófa-jellegét s minden erejükkel arra törekedtek, hogy a nyugati, főleg angol szociáldemokrácia értékeit összeegyeztessék a leninista marxizmus gyakorlatilag igazolt elméleti felfogásával.

Ennek az elméleti szintézisnek egyik legkiválóbb képviselője kétségkívül Max Adler volt, aki az osztrák munkásmozgalom keretén belül, az elmélet és gyakorlat egységének helyreállítását szellemi sikón kísérelte meg.

Max Adler bölcsele volt, aki nagy-szerű elemző képességével, Marx életműve alapján, a nagy gondolkodó szellemi vonásait igyekezett megrajzolni s a reformizmus által elhomályosított forradalmi gondolatokat a szocialista elmélet előterébe helyezni.

Max Adler a „szellemi forradalom“ elsőbbségét hangsúlyozta a forradalmi cselekvéssel szemben. Ebben a vonatkozásban felfogása eltért a leninista elmélettől, mely a forradalmi cselekvést fontosabbnak tartotta az ú. n. szellemi forradalomnál. Lenin szerint a forradalmi cselekvés szükségyszerűen vonja maga után a tömegek gondolkodásában végbenemő forradalmat, míg a szellemi forradalom, mely hosszú lejáratu folyamat, nem mindig jár együtt a forradalmi cselekvésre való hajlandósággal.

A gyakorlat, legalább is az orosz forradalom vonatkozásaiban, Lenin igazolta. Am még ma is eldöntetlen kérdés, hogy az orosz proletárforradalom sikerének idejétől elkülönülő történelmi és gazdasági adottságok mellett, a Max Adler által hirdetett szellemi forradalom, a tömegek osztályöntudatának nagyszabásu ne-

velőmunka által való átalakítása, elhanyagolható feladat-e a kapitalizmus imperialista, tehát felbomló korszakában?

Ha a második világháború utáni demokráciák napjainkban végbenemő erőfeszítéseit nézzük, ha a tömegek szellemi fertőzöttségének nagyságára vetjük pillantásunkat, nehéz kivonnunk magunkat ama felismerés hatása alól, hogy a nagyméretű faszizta befolyás azért volt lehetséges, mert az európai proletártömegek egy tekintélyes hányadának fejében a szocialista tanítások nem tudtak meggyökerezni, a marxizmus szellemi forradalma nem ment végbe bennük, mely felverte volna őket a saját osztályérdekeiket elhomályosító tévtanok befogadása ellen.

Max Adler, bár egyes bírálói a neo-kantianizmus vádját emelték elene, soha sem vonta kétségbe a történelmi materialista álláspont érvényét, mely szerint „a lét határozza meg a tudat és nem fordítva: a tudat a létet“. Ő csupán arra mutatott rá, hogy a lét különbözőképpen tükröződhetik a különböző, főleg a szellemi forradalom útját meg nem járt tudatokban. S ha tudomásul vesszük azt a letagadhatatlan tény, hogy a proletáriátus egy részének tuatában a valóság faszizta módra tükröződött, hogy a munkásság egy része képtelen volt a maga valódi osztályérdekeinek felismerésére, akkor el kell ismernünk, hogy Adler „szellemi forradalmának“ követelése nem volt egészen indokolatlan, még abban az esetben sem, ha a tudattartalmak mindenségét dialektikusan szemléljük, a különböző korszakok változásainak törvényszerűsége szerint vizsgáljuk.

Max Adler tanításainak leglényegesebb s főleg napjaink eseményei által igazolt része a demokráciáról, vallott felfogása volt. Ebben a tekintetben előrelátó és a németországi weimari korszak katasztrófa-politikusainak demokrácia-értelmezésétől élesen elütő felfogást nyertett. Adler nem hitt az „önműködő“ demokrácia csodaterő erejében, mint a weimari köztársaság nemely antidialektikusan gondolkodó szociáldemokrata vezetői.

A polgári demokráciát csupán a munkáosztály megszerveződésének, osztályharcának egyik eszközeként és nem öncélként, vagy éppen végcélként fogta fel, mint Bernstein revizionista hívei. („A mozgalom minden, a végcél semmi“ — hirdették ezek az eltévelyedettek.) Adler nem hitt abban — s ezen a ponton találkozott elmélete a leninista felfogással, — hogy a szocializmus kizárólag a parlamentarizmus útján megvalósítható volna — a munkáosztály

forradalmi ereje és elszántsága nélkül. Élesen látta, hogy a polgárság ama rétege, mely életre-halálra érdekelve van a monopol-kapitalizmus fenntartásában, addig és csakis addig respektálja a polgári demokrácia játékszabályait, míg — a munkáosztály politikai és gazdasági erejének megnövekedése által — nem látja veszélyeztetve profitját. Abban a pillanatban, amikor ez a veszély akúttá (jelenlévővé) válik, maga a nagypolgárság lesz az, mely a polgári demokráciát, saját politikai alkotását, felrugja és osztálydiktaturává változtatja át. Eppen ezért — állapította meg Max Adler — a munkásságnak nemcsak meg kell teremtenie a demokráciát, hanem, ha kell, fegyveresen meg is kell védelmeznie azt.

Annak idején az adleri elméletet a bécsi és ausztriai munkásság a gyakorlatba is átültette s ezzel helyreállította az elmélet és a gyakorlat egységét. A Schutzbund (a munkásvédőszövetség) a dollfus diktatúra fegyveres támadására fegyverrel válaszolt s ha el is bukkott a harcban, mert a nemzetközi helyzet akkor nem kedvezett hősiesség kiállításának, — harcával megmutatta az utat annak a későbbi szocialista nemzedéknek, mely túlélve a faszizmus borzalmas megpróbáltatásait, ma ujjujt erővel építi a demokráciát, kizárva abból a faszizta elemeket.

Max Adler tanításaiból a Dunavölgy minden szociáldemokrata munkásmozgalmának le kell vonnia a tanulságokat, annál is inkább, mert a reakció próbálkozásai világosan mutatják, hogy a formális (alaki) demokrácia eszközei elégtelennek bizonyulnak a végcél, a szocializmus megvalósítására, ha nem áll mögötte a munkáosztály szervezett anyagi ereje, forradalmi magatartása, a termelőeszközök felüli feltétlen ellenőrzési joga s ha a polgári állam erős szakszervezetein belül nincs megadva részére az ellenőrzés és irányítás lehetőségé.

Max Adler tanításainak érvényét, legalább is a demokráciáról vallott felfogását, az idő igazolta. Meg kell ismernünk e tanításokat, hogy kellő szellemi felkészültséggel folytathassuk megalkuvásnénküli osztályharcunkat. Max Adler a dunavölgyi szocialista munkásmozgalom egyik legkimagaslóbb tanítómestere, aki le tudott szállani a bölcselet magas régióiból a gyakorlat szintjére s ha a részletkérdésekben tévedett is, lényegében, vagy legalább is a gyakorlat bizonyos vonatkozásainak élesszemű felmérésével, dialektikus szemléletének a szocialista kritika előterébe való állításával, hasznosat és maradandót alkotott.

PESTI UTCA

SORSTRAGÉDIA EGY FELVONÁSBAN

Irta: TABI LÁSZLÓ

FEKETEKALAPOS (a falhoz támaszkodva áll az utcán).

A RUHAS (karján egy férfinadrággal el akar menni előtte).

FEKETEKALAPOS (karonfogja, megállítja): Mit kér?

A RUHAS: Hagyjon jó ember, nem eladó.

FEKETEKALAPOS (erélyesen): Nem azt kérdeztem eladó-e vagy sem. Azt kérdeztem, mit kér érte?

A RUHAS: Ugyan kérem! Vasalni viszem ide a Nyuszekhez. (Tovább akar menni.)

FEKETEKALAPOS (nem engedi): Adok érte négyszázezret.

A RUHAS (dühösen): Nem érti, hogy nem eladó?

FEKETEKALAPOS (még erélyesebben): Ne vitázzunk sokat! Négy-százhusz és kész. A nadrág kopott. Azt hiszi, miállókat ér?

A RUHAS (ordít): Nem eladó! Nem eladó! Viszem Nyuszekhez vasaltatni.

ZÖLDKALAPOS (jön, megáll): Mit kér érte az ipse?

FEKETEKALAPOS: Négyszáz-huszt nem adja.

ZÖLDKALAPOS (felháborodva): Négyszázhusztért nem adja? Le kell bunkózni az ilyen gazembert! Ezek miatt van a nyomorúság! (A ruháshoz): Négyszázötven. Na?

A RUHAS: A ménkü csapjon magukba! Nem értik, hogy vasaltatni viszem!

ZÖLDKALAPOS: Na és? Azért még nem kell sarokházat szereznie rajta?

A RUHAS (toporzékol): De én nem adom el. (Sir.) Értsék meg, hogy vasaltatni viszem!

BARNAKALAPOS (jön, megáll. Zöldkalaposhoz): Mit kér érte a hapsi?

ZÖLDKALAPOS: Négyszázötvenért nem adja.

BARNAKALAPOS: Micsoda? És maguk még sem hívnak rendőrt? Fel kell akadztani az ilyen csibészt! Az első lámpavasra! Ezek miatt van a nyomorúság! Ezek szipolyozzák a vérünket! (A ruháshoz.) Maga piszok! Maga aljadék! (Kiabál.) Rendőr! Rendőr! (Hirtelen nyugodtan.) Négyszáznyolcvan. Na?

A RUHAS: Értes meg... Vasaltatni viszem, nem eladó. (Menni akar.)

FEKETEKALAPOS (visszatartja): Hallja, maga piszok fráter... Másnak egy nadrágja sincs, maga meg a karján visel egyet! Azt hiszi, lehet ezt egy demokráciában?

FEKETEKALAPOS: Métélye a társadalomnak! Ki kell irtani az ilyet!

ZÖLDKALAPOS: Fel kell koncolni! (A ruháshoz.) Azt hiszi, maga senkiházi, hogy szívhatja a dolgozók véréét?

A RUHAS: De én nem akarok szívni semmit. Viszem a Nyuszekhez...

BARNAKALAPOS: Az a világ elmúlt!

SZÜRKEKALAPOS (jön, megáll): Mit kér érte a pasas?

BARNAKALAPOS: Négyszáznyolcvanért nem adja.

A RUHAS: Mert viszem a Nyuszekhoz.

SZÜRKEKALAPOS: Hallja, maga szemét! Azért, mert a Nyuszeknek több pénze van? Mert a Nyuszek valutázik? Magának köszönheti ez az ország, hogy itt tartunk!

ZÖLDKALAPOS: Az emberiség salakja!

FEKETEKALAPOS: Sterilizálni kellene az ilyen hiénát! (Leköpi.)

BARNAKALAPOS: Süljön ki a szeme! (Leköpi.)

SZÜRKEKALAPOS (gyomron vágja): Nesze, te piszok! Majd adok én neked feketézni! Te pióca! (Leköpi.)

A RUHAS (kitépi magát és elrohan.)

FEKETEKALAPOS és **ZÖLDKALAPOS** (utánarohannak).

BARNAKALAPOS (szürkekalaposhoz): Látja, Amerikában ez lehetetlen... Ott meglincselik az ilyet!

A TULAJ (jön balról, alsónadrágban): Bocsánat, uraim... Rettenetes tragédia történt velem... A barna nadrágom kint lógott az előszobában... Valaki elvitte... Könyörgöm, nem láttak egy embert a nadrágommal? Az én drága, szép nadrágommal?

BARNAKALAPOS (mutatja): Ebben a percben ment el arra.

A TULAJ (utánarohan): Jaj, Istenem!

BARNAKALAPOS: Na? Ehhez mit szólsz? Lopta és még sem akarta eladni!

(Függöny.)

Irók és Írások

Illyés Gyula: Egy év

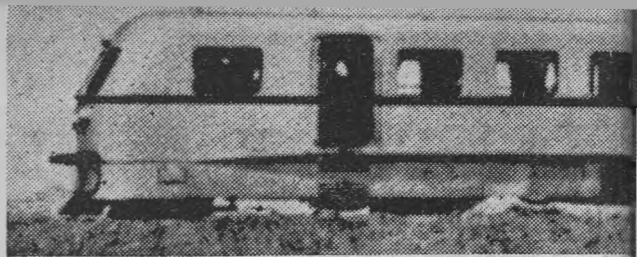
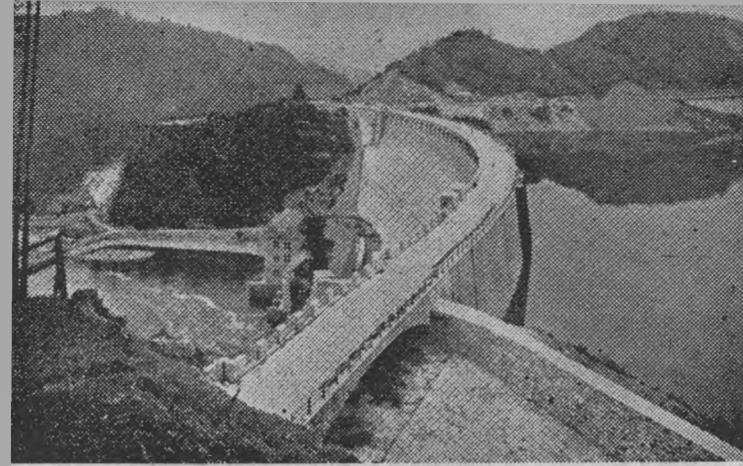
A német megszállás és Budapest ostroma alatt írt verseit találjuk Illyés Gyulának, az új magyar költőnemzedék egyik legmarkánsabb képviselőjének „Egy év” címen megjelent kis kötetében, melyet Erdély olvasóközönsége számára a Móricz Zsigmond kollégium adott ki. Formaművészet, a kifejezés színvonala tekintetében ezek a költemények talán a leggyengébb alkotásai a költőnek; ritmusai, rímei egyenetlenül billegnek a futva, hevenyészetten leírt stórfákban, de tartalmukat tekintve annál megragadóbbak ezek a költemények. Az óvatos, világnézeti vonatkozásban napraforgó mozdulatokra hajlamos Illyés Gyula, — talán mert megírásakor nem gondolt arra, hogy ezek a versei valaha is nyilvánosságra kerülnek — ezekben a költeményekben határozottan foglalt állást mindama bűnök és eltévelyedések ellen, melyeket azoknak a népies íróknak nagyrésze is elkövetett, (szellemi síkon) akiknek szemben annak idején Illyés Gyula a megértés és a megbocsájtás húrjait pengette. S bár kötetében diszsonánsan hat, hogy egyik versét Németh Lászlónak, a „minőség-socializmus” zavarosfejű, rosszhiszemű, bár tagadhatatlanul tehetséges apostolának ajánlotta, mégis meg kell állapítanunk, hogy az „Egy év”-ben összegyűjtött versekből, a nagy bűnököt követő szörnyű bűnhődés

szemlélése szinte látomásszerű jere-niádokban jut kifejezésre, az emberi megrendültség oly magas erkölcsi fokán, melyre csak igazi költő képes. A nagy pusztítás, a nagy magyar tragédia mozzanatai csaknem krónikaszerűen sorakoznak fel Illyés Gyula kis verskötetében s érzelmi-szellemi vonatkozásban értékes dokumentumai maradnak ennek a gáyszos és szegényteljes korszaknak.

Dráczay Emil:

Front-perdita

A könyv szerzője riport-rapszodiának nevezi írását, mely egy front-perditává kényszerített zsidóleány borzalmas sorsát írja le, akit a német nácizmus szörnyeteggel a leggyalázatosabb női sors elviselésére kényszerítettek. Miután írásának műfaját maga a szerző határozta meg, ezzel felmenti a bírálót ama kötelezettség alól, hogy könyvét irodalmi szempontok szerint bírálja meg. Ennek ellenére is azonban meg lehet állapítani, hogy a „Front-perdita”, mint riport eleve, egyes helyeken élvezetes érdekes. Szerzője, bár hajlik a pornográfikus leírások kedvelésére felé, élesszemű újságíróként mutatkozik be ebben a könyvében is, amit éppen ezért érdemes elolvasni. (s. l.)

A MODERN

A közlekedés

A legtöbb technikai találmány csodálatos fejlődésen ment keresztül a XX. század első évtizedei alatt. A közlekedés eszközeinek fejlődése szinte ugrásszerűnek mondható.

A két világháború közti időre esik az utak, járművek, völgyzárógáták csodálatos szépségű és technikájú megvalósításainak egész tömege.

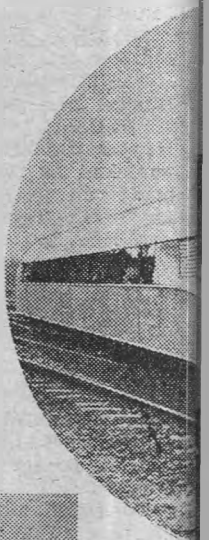
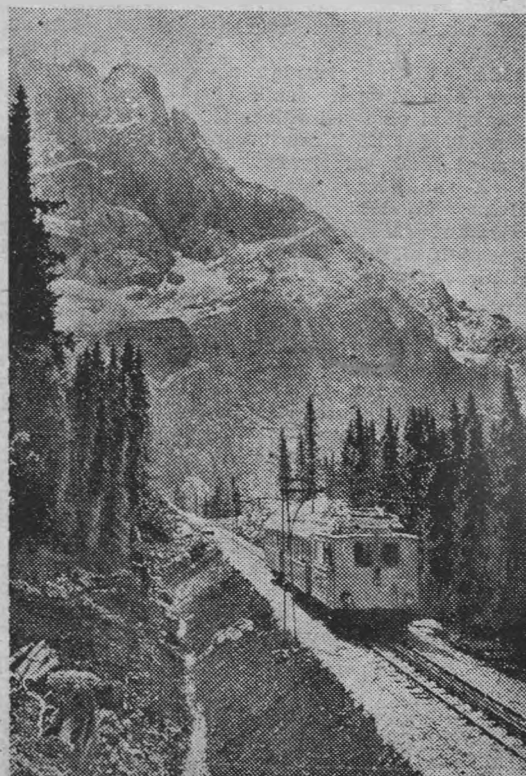
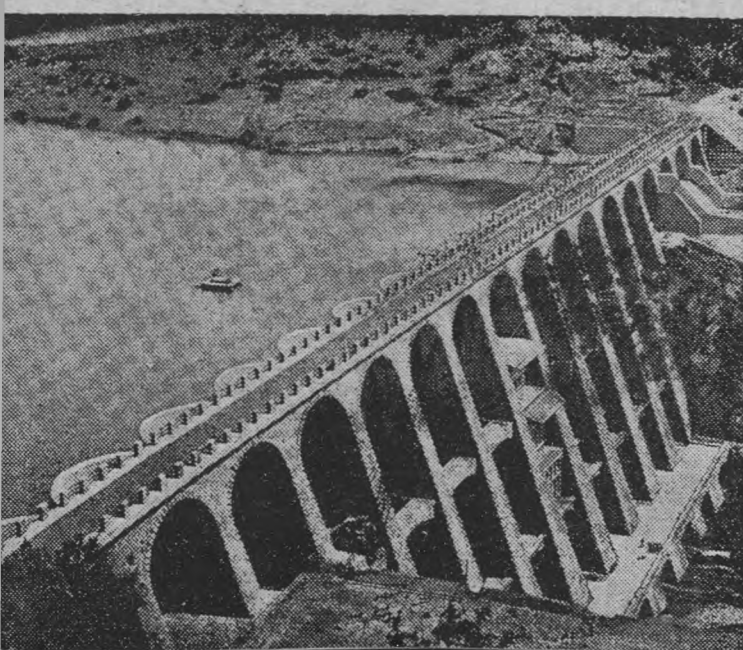
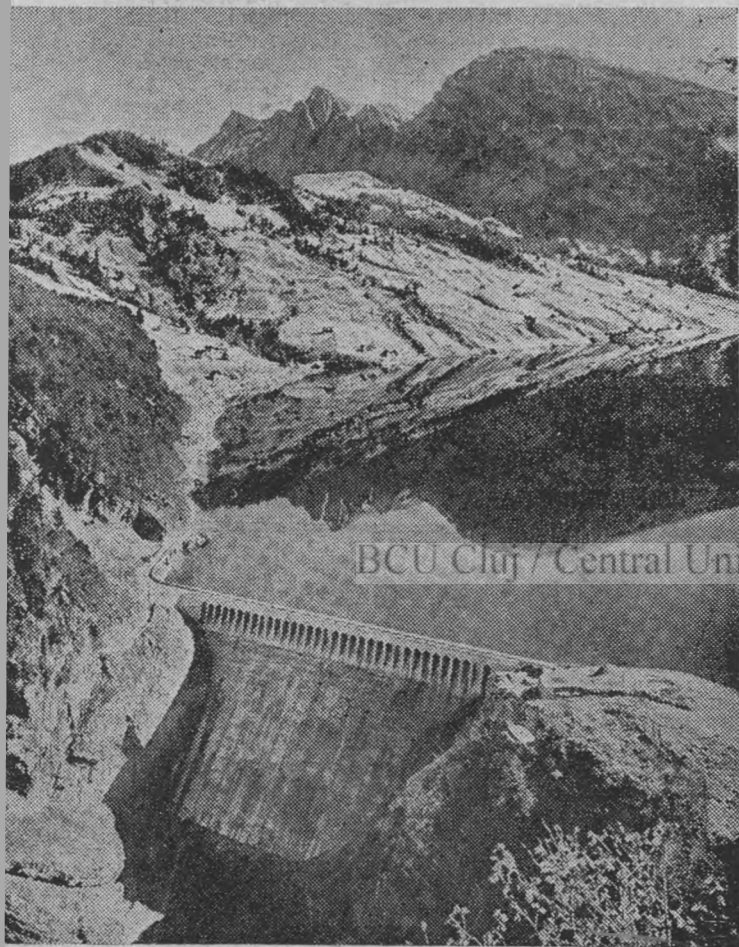
Tudjuk, hogy a következő évtizedek, a most végetért háború tanulságainak alapján sok tekintetben ezeket is túl fogják szárnyalni, különösen a légiforgalmi eszközök terén.

A technikai fejlődés folyamata szinte beláthatatlan perspektívát nyújt e kor emberének. Reméljük, a jövőben javára fogja felhasználni...

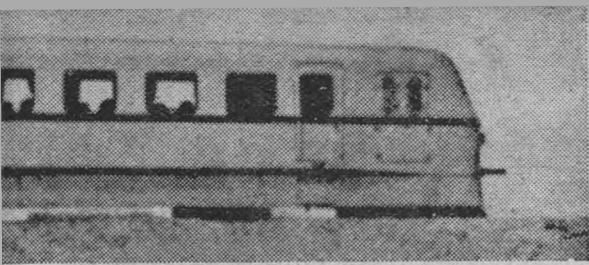
A távolságok leküzdése a sebesség fokozása, a biztonság tökéletesítése ma már az egész emberiség kultúrproblémája.

Elsősorban a
mizerek gyors
a legsürgősebb f
gyolódott ember
területen, utak, h
szállítóeszközök t
a pusztítás.

Az emberi tu
pes... Egy kell

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NIKA CSODÁI

rű eszközei

arcikkék és élel-
ak a megoldása
kiéhezett, leron-
z éppen ezen a
lgyzárógátak és
legtökéletesebb

te csodákra ké-
gy ezt a képes-

séget ne a rombolás, hanem az
építés szolgálatában állítsa: a
közösségi érzés kifejlesztése, hit
a szocializmusban. . (w. s.)

Képeink a közlekedési technika
csodás alkotásaiból mutatnak be
néhányat.

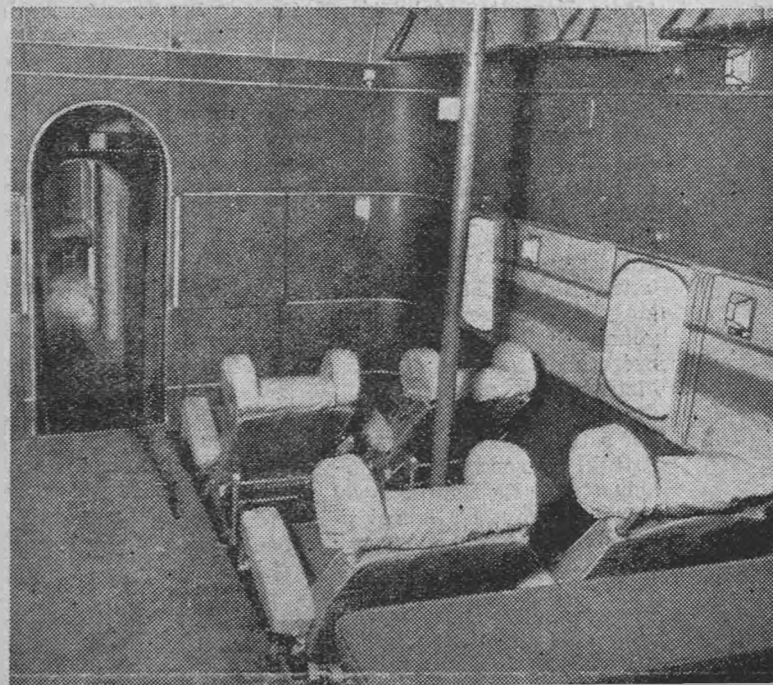
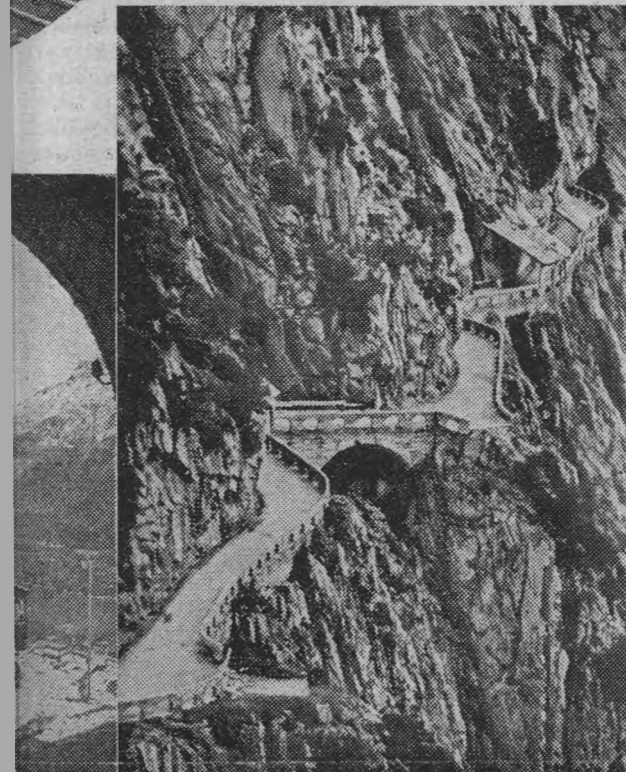
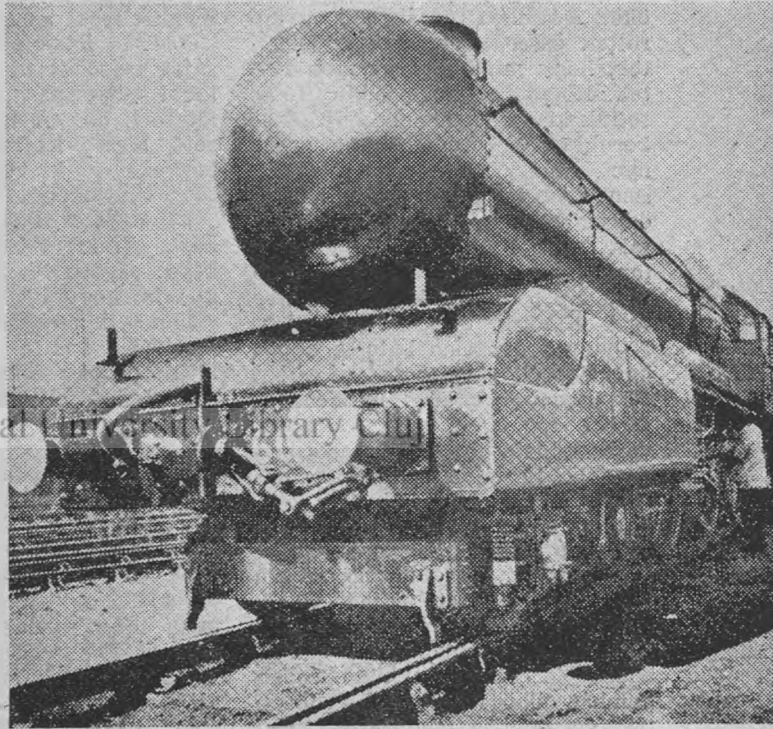
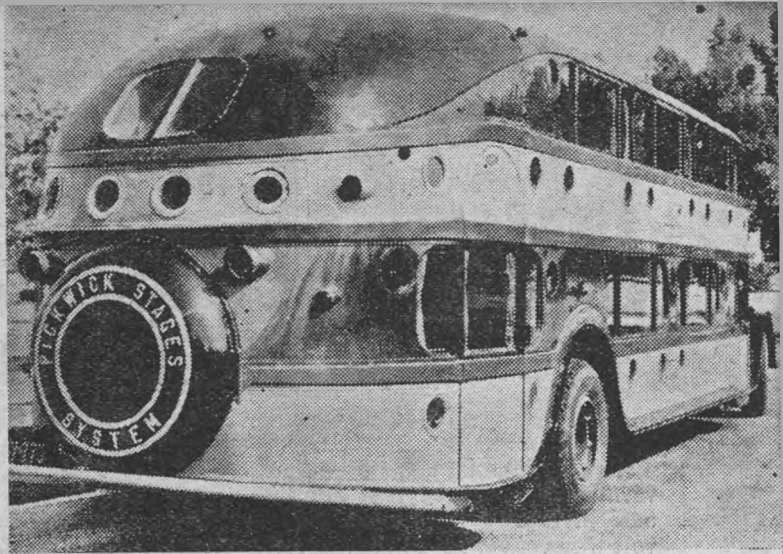
Baloldalt felülről lefelé: A bo-
berthali völgyzárlat Sziléziában.
Alatta: A wägittali völgyzárógát
Svájcban. *Legalul:* A tirsoi San
Chiara völgyzárója Sardiniaiban.

Mellette balról jobbra: A Zug-
spitz vasút a német Alpokban.
Középen: A st. moritzi Corviglia
hegyvasút. *Jobbról:* A vorarlber-
gi Flexenstrasse vadregényes kör-
nyéke, egyedülálló a világon.

Középen a körben: a Krucken-
berg-féle légszavaras sínautó.

Jobboldalt felülről lefelé: Ame-
rikai hálókocsi omnibusz. *Alatta:*
Újrendszerű áramvonalas moz-
dony. *Legalul:* Utasszállító repü-
lőgép kényelmes belseje.

Legfölül középen: Az egyiptomi
államvasútak Ganz-gyártmányú
Diesel-motoros sínautója.

Munkái *tehetségek* irányai

A KÉT BARÁT

Írta: HEINTZ DEZSÓ

Nem volt náluk jobb barát hét vármegyében. Az egyiket Mihálynak hívták, a másiknak Pável volt a neve. Az egyik román volt, a másik magyar, de ők testvérnek szólították egymást. Úgy is éltek, mintha egy anya szülte volna őket. Már nem tudták, hogyan kerültek össze, csak arra emlékeztek, hogy mindig jó barátok voltak. Kölyökkorukban együtt fosztották ki a vadméheket és legénykorukban együtt járkáltak a lányok után. Mikor már senkijük sem maradt, elhatározták, hogy összeköltöznek. Sokáig tanakodtak, hogy hova építsék jövődó tanyájukat, hiszen oly sok szép hely van a hegyek között. Amerre csak elláttak, övék volt minden. A hegyek meztelen háta, a csipős havasi szél, a harmatos pázsit, a fák, madarak, minden, minden. Ha valaki az ellenkezőjét állította volna, biztosan azon nyomban megölik. De mivel senki sem vonta kétségbe a naphoz, az ég kétségéhez és az életet adó anyaföldre való jogukat, békességben éltek. Hosszú keresés után végre találtak egy olyan helyet, amely mindkettejüknek megfelelő volt. Nekiláttak a munkának. Fa volt bőven és izmos karjuk minden munkát elbirt. Vigan füttyörésztek, versenyt a madarakkal. Hamar elkészült takaros kis házuk a fenyők között, ahonnan csak a teteje látszott a falu távoli tornyának.

Ha lehet, most még jobban megbarátkoztak. Ha boldog volt Mihály, Pável is vele nevetett, de ha fájt valami, azon is megosztottak. Reggel belebámultak a felkelő nap álmos képébe. Hatalmas mellkasukat teleszíva, harsányan tréfálkoztak a csúfolkodó visszhanggal. Esténként tüzet raktak, olyan havasi fajtát. Magasra csaptak a lángok és éhesen falták a recsegőhangon siránkozó szálfákat. Szerették a tüzet. Ugyanolyan biztató és megnyugtató érzés áradt el rajtuk, ami őseiken, amikor a tüzet nézték. Nagyokat hallgattak. A csend és az erdő mesélt helyettük. Reszkető szívvel hallgatták a havasok hangját. Ilyenkor érezték igazán, hogy mit jelen-

tenek egymásnak. Nem beszéltek róla, de mindketten azt akarták, hogy így maradjon minden. Nem fognak elválni soha... soha...!

De úgylátszik, Isten a boldogságot azért teremtette, hogy csak megízleltesse az emberekkel.

1940-et írtak és a havasok házáját kettőbeszakította egy céltalanul kanyargó vonal. Elejnte úgy látszott, hogy semmi sem változott, hiszen ki mozdíthatja el a hegyeket és ki veheti el magasztos csendjüket?

De egyszer Pável véresen jött haza a faluból és nagyon komor képet vágott. Megtörtént az máskor is, hogy igen mélyen nézett valamelyik menyecske szemébe és verekedés lett a vége. De most hiába próbált Mihály tréfálkozni, nem derült fel a Pável ábrázata. Látszott, hogy valami nagyon bántja. Nagyot nyelt és végre kibökte, amin mostanig rágódott.

— Te Mihály, én elmegyek.

— Már ugyan hova mennél?

— Átmegek, ott is vannak hegyek és...és itten nincs maradásom. Nagy unszolásra, végre megeredt a nyelve.

— Tudod jól, hogy soha senkivel nem volt bajom. Most mégis nekem támadtak. Azért, mert román vagyok. Eddig pajtások, munkatársak voltunk. Most ők magyarok, én pedig büdös oláh vagyok, akinek nincs itt keresnivalója. Nem az ütések fájnak, hanem belül fáj valami.

Híába volt minden marasztalás. Pável útnak indult. Keményen kezelt szorítottak és megölelték egymást. Mindketten közelálltak a síráshoz, alig tudták visszatartani a feltörő könnyeket. Mihály a kunyhó előtt állt, amíg a hegyek eitakarták barátja egyre távolodó alakját. Lent a völgyben fáradtan hullatták a fák az ős könnyeit, a rozsdabarna leveleket. A fenyők meghajoltak a süvítő szél előtt és búcsut intettek. Mihály megbor-zongott a csipős hidegben. Most már egyedül van. Egyedül. Nehezen teltek a napok. Nem találta helyét sehol. Úgy érezte, hogy szívének egyik fele hiányzik. Nem tudott örülni a napnak s a tűz

sem adott vigaszt messzecsapongó lelkének. A vörös parázs sírása nyugtalanra tette. A csend is nyomasztó. Mennyivel másabb volt, amikor barátjával örködték az éjszaka felett...

Sűrű pelyhekben hull a hó. Talán soha sem fog elállni. Még a hegyek is meggörnyednek a vastag hótakaró alatt. A hideg is tűrhetetlen. Az évekkel dacoló, megöszült faóriások karjai megfagyva, vérfagyasztó reccsenéssel hullanak alá. Nehéz felhők szálladnak végig az égen. Esteledik.

Ott, ahol a hegyiösvényt csak sejteni lehet, magányos vándor küzködik a hóval. Más talán, ki sem mer nézni ebben az istenverte időben, de ő más, ő a havasok fia. Sietni kell. Várják a rég nem látott hegyek, a széljárta szakadékok és... Mihály.

Öt éve már. Öt évvel ezelőtt hagyta ott fájó szívvel a barátját és most visszajön, hogy ne kellen elválniok soha többé. De nemcsak ez, a gyűlölet is hajtotta. Nem felejtí el soha, hogy miért kellett elmennie. Végre elérte a falut. Harag, keserűség áradt el benne. Most visszafizethet mindenért. Az egyedüllétért, az öt hosszú évért és barátjáért.

A korcsma elé ért. Egy ember lépett ki az ajtón. Csak ez hiányzott. Ezek üldözték el. Nem fontos, hogy ki megy előtte. Ő sem bántott senkit, mégis agybe-főbe verték. Vörös köd lepte el szemét, valami elpattant az agyában. Hiába tiltakozott minden része: Ne ölj! Balkezével magához rántotta emberét és máris lesujtott. Egy hörgés és aztán csend. A kiváncsi hópelyhek tovább szállingóztak.

Késő éjszaka volt, mire felért a kunyhóhoz. Boldog bizsergés futotta át testét. Szeme gyengéden simogatta meg a viharvert falakat. Oly jó volt megint itt lenni. Újra itthon van. Am kellemetlen csalódás érte. Az ajtó be volt támasztva. Úgy látszik, Mihály nincs idehaza. Bizonyára a faluban van. Kedve lett volna visszatalni, de végül is úgy határozott, hogy megvárja a reggeit. Addigra tán a hó

Tények irodalma

IGY TÖRTÉNT...

Irták SZILÁGYI ALIZ és VAS VERA

1944. március.

A város egészen megváltozott. A házakon horogkeresztes zászlók, az arcokon rémület. Bejöttek a németek. Az utcákon német katonák menetelnek, az üzleteken német feliratú táblák, a mozikban csak német filmeket játszanak. Az iskolákat bezárták, senkinek sem volt kedve tanítani, vagy tanulni. Mindenki érezte, hogy itt valami szörnyű történik. És ezt főleg mi éreztük, hogy a sárga csillag több, mint megkülönböztető jel.

Májusban kezdtek bennünket a gettóba szállítani. Gettó! Jól ismertük a szó jelentőségét. Történelemórákon, mint a középkor legszörnyűbb igazságtalanságát tanultuk. Inkvizíció és gettó! A két szó önkéntelenül is egybekapcsolódik agyunkban. Mindkettő a középkort jelzi.

Szöges dróttal körülkerített barakkok, fegyveres őrség, sárga csillag, félelem és vér. Párezer ember van azon a kis területen, ahol az élet folyik tovább. Öregek hálnak meg, fiatalok összeházasodnak, nem tudják, meddig élnek, kihaszánálják a napokat, órákat. Asszonyok gyermekeket szülnek. Új életet hoznak világra, nem tudva; mi vár rájuk és gyermekeikre. Kórház, iskola van a gettóban. Igyekszünk állandósítani a gettót, mert — bár nagyon rossz ott a helyzetünk, — mégis szeretnők, ha végig ott lehetnénk. Ott még volt némi reménységünk. Kósza hírek jöttek: a Vörös Hadsereg elfoglalta Kassát, az angolok partraszálltak. Napok kérdése, hogy felszabadulunk, stb. És mi mindent elhittünk, mert hinni akarunk. A valóság azonban más volt.

Egyik reggel, amikor felkelünk, láttuk, hogy két barakkot körülfogtak a rendőrök és az embereket a mezőre hajtották ki. Ott megszámlálták őket, két óra időt adtak a csomagolásra s azután az állomásra indították őket. Onnan tovább, ismeretlen cél felé...

A szemerkélő esőben, nagy hátizsákokkal megrakott emberek, teherterheléstől meggörnyedve mentek ki a gettó kapuján. Könnyes szemmel néztünk utánuk, búcsúzni sem tudtunk tőlük. Már nem tudtuk megkülönböztetni az embereket, csak a tömegeket láttuk, a korbácsolható tömeget, melyet kutya-korbáccsal kényszerítettek mindig tovább, mindig távolabbra régi életüktől.

Sokan a teher alatt összerogytak az úton, nem bírtak tovább menni. De még se volt kegyelem. Addig ütötték őket, míg ismét lábra állottak és tovább vonszolták magukat. Nem annyira a fáradtságtól, mint a reménytelenségtől voltak gyöngék. Tegnap még emberek voltak, még megvolt az akaratum és most rabszolgaként hajtották őket a vagonok felé. A vagonok felé, ahol harminc embernek van helye a csomagokkal együtt s amelyekbe mégis nyolcvanatot tesznek. A vagonok ajtaját leplombálják, még kinézni sem lehet. Éjjel indítják útnak Észak felé, Lengyelországba, sokmillió ember temetőjébe...

Az első szállítmány elindulása után azt próbáltuk elhítenni magunkkal, hogy nem Lengyelországba, hanem a Dunántúlra visznek és azért nem hagynak a gettóban, mert az egészségtelen. Min-

dent elhittünk, mert élni szeretünk volna.

A gettó mindjobban és jobban kiürült. Mentek a szállítmányok. Azután mi is elindultunk. Nehéz csomagokkal megrakódva mentünk az Irisz-telepen keresztül az állomás felé. Az utcán emberek álltak. Emberek, akiket nem mérgezett meg a fasiszta propaganda. Emberek, akik bennünket, sárgacsillagosan is, embertársaiknak érezték. A csendőrző kiabálása, puskatussal való fenyegetése közben kiáltják felénk, miközben sírásukat fojtják vissza: „Viszontlátásra!” „Ne féljete, nemsokára hazajöttök!” Ezek a hangok erőntöttek belénk. Tehát, ha élni fogunk és hazajövünk, itthon szívesen látnak. Talán ez az, ami erőtt adott az egyévi szenvedéshez.

De az útnak vége. Elértünk a vagonokhoz. Marhavagon, leplombált ajtóval, levegő- és vízhiány. Éjjel indultunk. A halálvonat átrobogott Erdélyen, fel Kassa felé és ki Lengyelországba.

A vagonban szörnyű dolgok történtek. Anyák, akiknek az izgalomtól elapadt a tejük, őrzöngve nézik gyermekeiket, akik a karjaik közt hálnak meg. Emberek örültek meg a szomjúságtól, sokat lelőttek, mert az ablakon keresztül vizért kiáltozott.

Kassán a SS vett át bennünket. Kijelentették, hogy akit az ablakban meglátnak, azonnal lelővik. Tehát azt sem tudtuk, milyen vidéken mentünk át. Ötnapi út után megérkeztünk Auschwitzba. A vagonokat kinyitották. Csíkosruhás férfiak kergettek le a vagonokból. Leszálltunk. Nagy, négyszögű területeket láttunk villanydróttal bekerítve és barakkokat. Ismét drótokat, ismét barakkokat, a végtelenségig. Sehol egyetlen fa, sehol egyetlen zöld folt. Az állomáson halomban álltak az előttünk érkezettek holmijai. Mi nem beszelgettünk, csak a francia zsidók „h” nélküli kiejtése hallatszott: „erunter”, „erunter”!

(Folytatjuk.)

is eláll. A hajnal már útban taláta a falu felé. Egyenesen a kocsmába ment. Ha nem is találja itt Mihályt, tudni fogják, merre kószál. Alig várta már, hogy becsületes szemé közé nézhessen. Belépett a söntésbe és barátja után érdeklődött. A kocsmáros szótlanul intett, hogy kövesse. Az egyik hátsó szobában volt Mihály. Ott fokúdt a kemény prieszen. Arca fájdalmasan eltorzult, szemei kifejezéstelenül meredtek a semmibe. Pável meghökkenve állt meg barátja előtt és kérdően nézett a kocsmárosra.

— Itt nem messze találtak rá

vérbenfagyva. Valaki alaposan helyben hagyta. Nem fog életheben maradni. Biztosan valami régi számadás. Nem lehet tudni, hogy ki volt. Nagyot dobant Pável szíve, ő tudta, ki a tettes.

A beszédre feléjük fordult Mihály tekintete. A felismerés lángja gyúlt ki szemében. Pável melléje roskadt és megfogta a görcsösen vonagló kezeket.

— Testvérem... hát... visszajöttél? — olvasta le a szederjes ajkáról. Ezek a szavak ostorcsapásként égették a húsát. Torka összeszorult és könnyek marták szemét. Fájta a lelke. Mit tettek

vele az emberek? Beleoltották a gyűlöletet. Pedig aki gyűlöl, megöli a szeretetet. Estére megenyhültek Mihály arcvonásai. Utolsó tekintete képzeletben végigsuhant a hegyek, völgyek, fák és föld fölött. Magába szívta a látóhatárt és utolsót sóhajtvá végleg kialudt.

Pável komor léptekkel ment neki a hegyeknek. Lépteit nyomát belepő a hó. A falu harangjának kolompolása messze elkísérte, majd kifáradva elmaradt az erdő megett. Pável menekült. Önmagától és a gyűlölettől.

Nem látták többet.

28. számú feladvány

Pospisil I.

(Megfejtési versenyünk hetedik darabja.)

Világos: Kd2, Va1, Ff8, Ha6, gy: g2, g3 (6 drb.).

Sötét: Ke4, Fh3, gy:c7, d3, e5, g6, h6 (7 drb.).

Matt három lépésben.

(Miután fenti feladvány háromlépéses, a megfejtésnél az összes változatok megadandók.)

A 25. sz. feladvány (Gugel) megfejtését és a helyesen fejtők neveit legközelebbi rovatunkban hozzuk.

Hosszas kényszerű szünetelés után megérkezett ide a Magyar Sakkvilág 1944 november-decemberi száma. Ebből értesülünk, hogy Magyarország két kiváló sakk mestere a közelmúltban elhunyt. Az egyik Balla Zoltán, akit 62 éves korában ért halálos szívszélhűdés, a másik pedig Steiner Endre, aki 43 éves korában. Budapest ostroma alatt gránátlovás következtében hunyt el.

Ugyancsak a M. Sakkvilágból való az alábbi átszma, melyet a magyar levelezési mesterversenyen játszottak 1943-ban. A megjegyzéseket Barcza tollából rövidítve adjuk.

Barcza G. Dr. Meller F.

1. Hf3, d5. 2. b3, Hf6. 3. Fb2, c5. 4. e3, Fg4 (?) 5. h3, Fh5 (?) (Később a futár érzékenyen fog hiányozni a vezérszárnyról.) 6. Fb5+! Hd7 (?) 7. g4! Fg6. 8. g5, He4. 9. He5, Ff5. 10. Vf3, Hd6. (Nincs más Fe6 vagy g6-ra egyaránt Fd7+ s a futár nem üthet vissza Vx f7 matt miatt.) 11. Vxd5 Fe4 (11... Fe6-ra 12 Vxe6, fxe6. 13. Fxd7+ után nem probléma a nyerés.). 12. Hxd7! Hxb5. (A vezér természetesen nem üthető Hf6 matt miatt.) 13. Hf6+!! (A kombináció csattanója.) 13... gx f6. 14. Vxe4, Hd6. 15. Vf3, Fg7. 16. gx f6, Fxf6. 17. Fxf6, ex f6. 18. Hc3, f5. 19. Hd5, 0-0. (A király veszébe rohan, de sötét már nem tud mit tenni.). 20. Bg1+Kh8. 21. Vf4! f6. (21... He8-ra 22. Vh6, Vd6. 23. Hf6! után a matt véthetetlen.) 22. Vh6, Bf7. 23. Hf4! és sötét feladta, mert 23... Vc7. 24. Ke2! után és Hf4-g6-e5- után nincs védelem.

9. sz. keresztrejtvény megfejtése:

ADEMOK AULA
DEMOKRACIÁT
KEFIR Á ITSE
ON R ICM ZSJ
MIT ORION A
MUNISTAKIÁLT
ITILT EKE EV
SEL ALA EMÁ
ZILAHYL ASÜN
AG NEGER IVY
KÁLÓ INTÖRE
ASITS SÉGEI

Helyes megfejtést küldtek be:

Darkó Tibor, Kont Vilmos, Köb-
lős László, Pakuts Dezső, Kozma

Miklós, Pataki Béla, Vályi Andor,
Theil János, Rámai Tibor, Kiss
János, Szilágyi Anci, Pop Eugen.

Sorsolás útján jutalomkönyvet
nyertek: Pop Eugen, Theil János.
Személyesen átvehetik a kiadóhi-
vatalban.

Rovatvezető üzenetei:

Mivel sok megfejtő levele ké-
sön érkezik, különösen a vidé-
kieké, jövő számunktól kezdve 2
heti határidőt adunk a megfejté-
sek beküldésére. A jövőben tehát
a rákövetkező hét szerdáján zár-
juk a rovatot.

Kont Vilmos írja: A részemre
ksorsolt jutalomkönyvet átvettem
és hálásan köszönöm.

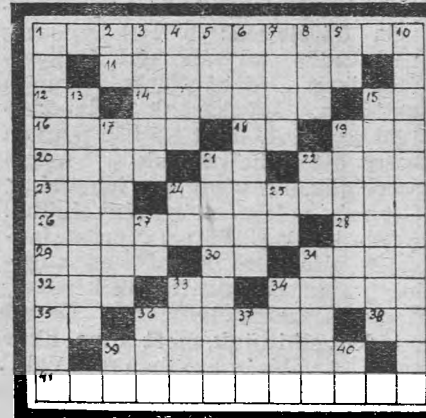
10. számú keresztrejtvény

Rejtvénypályázatunkra beküldte Kont Vilmos

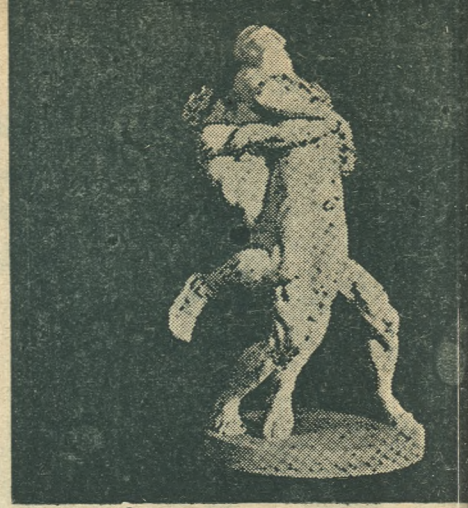
Viasszintes sorok: 1. Társadalmi
létünk, mely még kissé gyatra. Ez
a fogalom azt hisszük megjavítja.
11. Túl nagy felsülés, de más sza-
yakkal ejtsd. 12. Fonák rag ez,
amely csak határig enged. 14. Bő-
torságom sajnós itten elvesztettem.
15. Régi pénzünket meg megrövidi-
tettem. 16. Így neveznek minden ma-
gyar férfit Bécsben. 18. Ami nem
valódi, nevezik eképpen. 19. Mantua-
ban ilyen három betűt lelünk. 20.
Hogy ez „tár“-ni tanult, annak csak
örvendünk. 21. Papijegység e szó,
ha így áll magában. 22. Híres olaj-
telep, messze Ázsiában. 23. Idegen
levegő e három kockában. 24. Ez
„egyenlítői“, írd be hamarjában. 26.
Óriáskigyó is jutott e rejtvénybe. 28.
Klasszikus művészet. szegődik mel-
léje. 29. Visszafelé: Vulcan, magán-
hangzók nélkül. 30. Román tojás, —
ennek kezdje nem szédül. 31. Macri
Jób nevében mindezt megtalálad. 32.
A klasszikus Istent ide beírhatod. 33.
Rövidített vallás, — lehet nem is
tied. 34. Megvesszőzött madár gyótri
fáradt eszed. 35. Résztvevőktől ter-
hes Társaság ez nem más. 36. Opera-
énekes, hallga... Pajtás! Pajtás!...
38. Bizet „Carmen“-jéből kárpotlást
kap érte. 41. Ókori nép, amely élt
Palesztinában a zsidókkal vallás-
s faji rokonságban.

Függőleges sorok: 1. Politikus s
püspök — román származása — a
keleti egyház metropolitája (1809-
1873). 2. Oroszország egyik legna-
gyobb folyója. 3. Ez egy kis rongy-
darab, ma sincs ázsója. 4. Ily-gép
és -gyermek van, fölösen ékezte. 5.
Aki ezt teszi, az nem mozog se-
merre. 6. E két szó egyike: lőtt
golyó pályája, a második pedig: vad-
állat lakása. 7. A karrier teszi, ha
van ki vezesse. 8. Fordítva: cukornál
édesebb az íze 9. Márai Sándornak

ez a monogrammjá. 10. A keringő
király e hosszú sort kapja. 13. „Nyu-
lánk“ van e sorban (rva tárgyese-
ben. 15. Kakashangja (vigyázz, hogy
fel ne ébresszen). 17. Bár nem kerék,
mégis váltódat forgatja. 19. Ki alud-
ni akar, ezt magára hajtja. 21. E
két szó egyike: Szerény tintanyaló.
Második: ez ige dösz kutyának való.

22. Összetételekben mindig kettőt
jelent. 24. Allóvíz, mely soha nem
változtat helyet 25. Kettőzve: szülö-
met így is becézhetem. 27. Ebben
monogramma zsugorodott nevem.
31. Az élet kezdete, fölösen ékezte.
33. Dunánál folyó, annak mellék-
vize. 34. Visszafelé: mondás az alsós
játékban. 36. Francia városka, Som-
me tartományban. 37. Vissza: fele-
sége Athamas királynak. Ki oka
volt Prixos és Helle halálának. 39.
Kötőszó, mely bizony még csak fel-
tétéles. 40. Végül: év románul; s ez-
zel munkánk teljes. (Hogy a zárt
betűkért ne legyen ok sírni, Mind a
négy sarokba „S“ betűt kell írni.)

A SPORT

a képzőművészetben

1. *Fekete Géza*: START
2. *Farkas Béla*: BIRKOZÓK
3. *Gády Lajos*: KORCSOLYAZÓK
4. *Antal Károly*: JEGKORONGOZÓ
5. *Lóte Éva*: AMAZON
6. *Gondos József*: OLIMPIAI TŰZ

